

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Becker,
Herregaarden
Hardenberg
paa Lolland,
1847.

F. Richardt del.

C. A. Reitzels Forlag.

Ern. Bærenzen & Co lith. Inst.

HARDENBERG

forhen Krenkerup, paa Lolland.

HARDENBERG

forhen Krenkerup, paa Lolland.

Denne Gaard er nu i det Ydre vistnok det prægtfuldeste Herresæde, som findes her i Landet, og har af den berømte preussiske Statsminister, Fyrst Hardenberg-Reventlow, faaet sit nuværende Udseende tilligemed sit Navn; dog tilfredsstillende den ingenslunde Antiquaren og Archæologen ligesaameget som den almindelige Besker; thi hele Sillen i den gamle Bygning er ved de foretagne Forandringer bleven aldeles fornyet, skøndt Resultatet, det imponerende Slot, som hedsstaaende Prospect viser, maae forvæne de Fleste med Forvandlingen. Den er Hovedsædet i Grevskaabet Hardenberg-Reventlow og ligger paa Lolland i Russes Herred, Rådsted Sogn, omtrent 1/2 Mil fra Sarløbing, i en venlig og yderst frugtbar Egn, hvor smukke Skove, rige Enge og hølgende Kornmarker i Forening med smagfulde Haveanlæg danne et saa vundt Landskab som den fuldkomne Mangel paa Vand tillader.

Krenkerup forekommer under Navn af Grenshetorp første Gang i Dronning Margrethes Tid og tilhørte i Aaret 1394 Axel Mogensen af den ældgamle lollandske Familie Gøye eller Gjøe, i hvis Hænder den forblev i 200 Aar.

Axel Mogensen var Ridder 1403, da han solgte noget Gods i Herritslev Sogn ved Nysted; muligviis har han senere endogsaa solgt Krenkerup, i det Mindste eiede Jeses eller Jens Oluffen til Høhle og Husfrue Mette Krenkerup Gaard med Mølle og 2 Gaarde i Høvet — en nu nedlagt By i Rådsted Sogn — samt en Gaard i Stoby i Sjælland; dog skulde jeg snarest mene at Fru Mette har været en Gøye og Axel Mogensens Søster, der ellers vides at have havt den rige Niels Grim til Grimsted, Borre og Lysemose paa Lolland samt derefter Erik Valdemarsen; Jes Oluffen har maastee været hendes tredie Mand, og Talen bliver i saa Fald kun — som saa hyppigt i hiin Tid — om en Andeel i Gaarden og Godset. De solgte deres Deel og Ret i Krenkerup og det nævnte Gods til to Brødre af den i Valdemar Atterdags og Dronning

Margrethes Tid — ligesom den Dag i Dag — rige og ansete Slægt Moltke, nemlig Hr. Matthias Moltke, Ridder, og Cort Moltke, Bæbner, hvilke Brødre ellers eiede Bavelse i Sjælland og 1434 atter solgte deres Andeel i Krenkerup og Tilliggende til Mogens Axelsen Gøye, Hr. Axel Mogensens Søn, som desuden eiede Harrested og rimeligviis allerede efter sin Fader havde arvet en Deel af Krenkerup. Mogens Gøye stiftede i Aaret 1440 med Hr. Jens Grim, Ridder, efter dennes Frue, Karen Rud, som var Mogens Gøyes Frues — Christine Markmands eller Jde Salks — Farmoder. Mogens Gøye skal have været Rigsraad og fik med sin sidste Frue, Jde Salk, Gisselsfeld; han levede endnu 1480 og bærer altsaa med Rette sit Tilnavn: den Gamle; i de første Slægtled af Gøynes Familie hersker en stor Forvirring, men det synes dog som om det her Anførte er det Rigtige, hvorimod Slægtesbøgerne af den her omtalte Mogens Gøye gjøre to Personer. Den Axel Gøye til Kjelstrup og Krenkerup, som skal være død 1440, er da uden Tvivl en Broder til Mogens, og fra nu af vedblev Krenkerup igjennem flere Slægter at være deelt imellem deres Efterkommere; Axel Gøyes Søn, Anders Gøye, den Lange kaldet, havde Andeel i Krenkerup og efter ham hans Søn, Knud Gøye til Krenkerup, Landsdommer i Lolland, der almindeligen siges at være falden i det ulykkelige Slag imod Dithmarskerne i Aaret 1500, dog med Urette, da han endnu levede 1539; hans Søn, Anders Gøye til Kjelstrup og Krenkerup synes at have været den Sidste af denne Linie, som havde Andeel i Gaarden, hvoraf han rimeligviis har ladet sig udløse af den bekjendte Righofmester Hr. Mogens Gøye.

Den berømteste Linie af Familien er iøvrigt gamle Mogens Gøyes Afkom. Hans Søn var Hr. Eskild Gøye til Gisselsfeld, Lundsbyholm og Krenkerup, Ridder, Rigsraad og Rigtets Marsk, som endnu levede 1505, da han testamen-

HARDENBERG

forhen Krenkerup, paa Lolland.

terede Kong Hans Beyrne Mølle med Steensmark ved Greenaa, hvilket han havde i Pant af Kronen. 1508 holdtes der Skifte efter ham, ved hvilken Leilighed Krenkerup tilfaldt Mogens, Gisselsfeld Henrik Gøye, begge berømte Mænd, især den Første, som var kaldet til at spille en saa virksom Rolle i den danske Reformationshistorie og var eet af de vigtigste Hjul ved denne Omvæltning i alle hidtil bestaaende Forhold, ved hvilken Leilighed han dog ikke alene søgte aandelige Fordele, men bedre end nogen Anden forstod at fiske i oprørt Vand. Mogens Gøye var Ridder, Rigsraad og Rigets Hofmester, arbejdede efter sin Fader Krenkerup med alt Faderens Gods paa Lolland og Falster, samt i Sjælland Godset i Terslev, efter sin Moder, Fru Mette Rosenkrands, Skjersø Hovedgaard med 121 Gaarde og 7 Møller; hun var en Datter af den bekendte Rigshofmester, Hr. Erik Ottesen Rosenkrands til Bjørnholm og Boller, og gif endnu i Mandens levende Live i Kloster, hvorefter han tog sig en anden Kone. Med sin første Frue, Mette Alberts Datter Bydelsbach, fik Hr. Mogens Gøye uden Tvivl Torbensfeld, og tre Gaarde købte han, nemlig Clausholm, Gunderslevholm og Krenkerup, hvilket dog for den Sidstes Vedkommende kun maa forstaaes om den Deel i Gaarden, der i henved 100 Aar havde tilhørt den anden Linie af Familien Gøye; alle disse tre Gaarde lod han opbygge af Ny; de Pantelehn af Kronen, Rigshofmesteren var i Besiddelse af, vare: Kallundborg med underliggende Lehn, nemlig Aris, Odds og Løve Herreder, Samsø, Nygaard's Lehn, Starsholms Lehn o. fl., Torup nu Frisenvold, med Galten, Hovelbjerg og Gjerlev Herreder, Ringkloster med tilliggende Lehn, Gaunskloster, samt endelig Virnæs Birk paa Lolland, 52 Gaarde; til Radsted Kirke, Sognekirken til Krenkerup, fik han allerede 1529 jus patronatus; det er, som man seer, neppe med Urette han kaldes sin Tids rigeste Mand paa Fordegods og Børn: af de Sidste havde han 17.

Paa Krenkerup opførte Hr. Mogens Gøye, som alt bemærket, en ny Bygning, hvilket sikkert var saare nødvendigt, da Gaarden saalænge havde været deelt imellem flere Giere og i al den Tid neppe beboet; man feiler nok neppe i at tilskrive ham den nuværende solide Hovedbygning, som senere Giere — navnlig Hr. Palle Rosenkrands og Fyrst Hardenberg-Reventlov — kunne have forandret og moderniseret, men hvis Mure vistnok strive sig fra hans Tid, hvoraf de ogsaa fuldkomment bære Præget; der var tidligere endnu en fjerde Fløi, hvori Capellet skal have været, men den er ødelagt ved Ildbrand; ligeledes vare der 4 Taarne, af hvilke eet er bleven nedbrudt og af de tre, som endnu ere tilbage, svæver det ene for Diebliffet i stor Fare for at undergaae samme Skæbne, da Vandet i Gravene har undermineret det saa stærkt at Murene

bestandigen give sig; Hvælvingerne i Kjelberne ere nyere end Murene og strive sig rimeligviis fra Hr. Palle Rosenkrands's Tid, ligesom overhovedet Kjelderhvælvinger her i Landet vistnok sjældent høre til de ældste Dele af Bygningerne, undtagen i de gamle Kloster, som i det Hele ere opførte i en ganske anden Stil end de egentlige Herregaarde. Et meget omtalt Sted paa Krenkerup er Jomfrukjelleren, strax paa høire Side af Porten, hvor en Dame skal have siddet indmuret, som det dengang kaldtes, fordi hun havde gjort sig skyldig i en Løssagtighedsforsælse; men hvo det var vides ikke.

Hr. Mogens Gøye døde 1544, og hans betydelige Eiendomme bleve nu deelte imellem mange forskellige Familier. Krenkerup tilfaldt Albert Gøye, der ogsaa havde Lod i Clausholm, Gunderslevholm og Torbensfeld; han døde 1558, hans Enke, Fru Anne Rosenkrands, 1589; hun fik 1565 Bevilling paa at oprette Krenkerup Gods til et Birk, Radsted Birk kaldet, som det alt tidligere havde været, men hvilket ved Godsets Frasalg „var blevet øde“. Deres Søn, Otto Gøye til Krenkerup, Clausholm og Torbensfeldt, faldt i den svenske Syvaarskrig 1566, og Datteren Margrethe Gøye, der var gift med Peder Brahe til Krogholm, arvede efterhaanden sin Moder og begge sine Søstre, saa at alle tre Gaarde ved hende gif over til Familien Brahe, efterat Krenkerup havde været i Gøernes Hænder i 200 Aar.

Peder Brahe og Fru Margrethe Gøye levede endnu 1596; de have bygget den grundmurede Stald, paa hvis Gavl deres Navne fandtes. Deres yngste Søn, Axel Brahe, arvede Krenkerup; han døde 1618, hvorefter Krenkerup tilfaldt hans Enke, Fru Elisabeth Rosenpar, der maa have foretaget nogle Forandringer ved Hovedbygningen, da hendes Navn med Aarstallet 1620 tidligere stod paa den ene Gavl; hun giftede sig 1622 anden Gang med Hr. Palle Rosenkrands og døde 1627; han arvede hende og hans Minde lever endnu den Dag i Dag paa Hardenberg. — Hr. Palle Arelsen Rosenkrands til Krenkerup, Ridder af Elefanten, Lehnsmænd over Bordingborg og Jungshoved Lehn 1614—32, over Nykjøping og Alsholm Lehn 1632—43, Patron for Hærhusholm Skole, blev i sin Tid anseet for en duellig Diplomat og meget brugt i Gesandtskaber, navnlig til England. Ved sit andet Ægteskab, med Fru Elisabeth Rosenpar, som han i Besiddelse af Krenkerup, som han maa have ombygget og forandret endeel, da hans og Fruers Navne fandtes paa Murene paa flere Steder; Byen Høvet eller Hyde i Radsted Sogn afbrød han, hvorfor der blev tillagt Præsten i Godtgjørelse 1½ Pd. Rug og 1½ Pd. Byg, altsaa 5 — nu 6 — Td. Rug og 6 Td. Byg, som hans Kaldsbrev af 4de Juli 1636 for Mag. Claus Jensen Varberg udviser, hvem han kalder „med Provstens

HARDENBERG

forhen Krenkerup, paa Lolland.

Bidskab og Sognemændenes gode Behag". Iøvrigt nyder han kun en maadelig Berømmelse i Almuens Sagn: han var en stor Svirebroder og gudsforgaaen Krop, hedder det, og hans Præst i Rådsted var ikke bedre, saa at de sad og svirede sammen hele Nætter igjennem og Præsten glemte reent at formane Hr. Palle enten imod Drukkenskab eller andre Synder; endelig døde Præsten, men nu gjorde han, hvad han tidligere havde undladt: han kom tilbage og berettede Hr. Palle, hvorledes han brændte i den evige Ild, og raadede ham til snarligen at omvende sig for at undgaae samme Skjæbne; dette gjorde Hr. Palle Rosenkrands ogsaa, førte siden et gudsfrygtigt Liv og opførte i Rådsted et Hospital for 8 Fattige, hvilket han udstyrede rigeligt; det blev senere af Jørgen Skeel forøget til 16 Lemmer. Det var iøvrigt efter den almindelige Fortælling ikke blot Svirr og Drukkenskab, Hr. Palle havde bedrevet, men han tog heller ikke i Betænkning at aflægge falsk Bidnesbyrd, saaledes som Tilfældet var med den „forsorne Mose“. Denne ligger ud ad Rosenlund til og Hr. Palle Rosenkrands skal have erhvervet den ved en Proces fra Fuglsang, idet han lod 12 Mænd tage Jord fra hans Have i deres Sto og Dviste i deres Hatte, hvorefter de gik hen i Mosen og svore at de stode paa Hr. Palles Jord og havde hans Grene over Hovedet; herved indtraf imidlertid den Mærkelighed at den Tolvte nægtede at deeltage i dette Bedrageri, hvorfor hans Kone gik i hans Sted og vidnede at det var sandt; endnu gaae de 11 Mænd til Straf omkring i Mosen, hvor man af og til kan see dem; Kjællingen hinker bag efter og raaber: „jeg vil med! jeg vil med!“

Hr. Palle Rosenkrands forlod denne Verden 1643, hvor han saa end kom hen, og hans Enke, Fru Lisbeth Lunge, beholdt Gaarden indtil 1649, da hun skiftede med sine fire Børn, en Søn og tre Døttre; hele Massen udgjorde 3440 Tdr. Hartkorn, hvoraf 1970 Tdr. var Hr. Palle Rosenkrands's Efterladenskabs, 1470 Tdr. Fru Lisbeth Lunges Arvegodt; ved Skiftet kom paa hver Søsterlod 688 Tdr. Hartkorn, paa Broderloden, som tilfaldt Jørgen Rosenkrands, 1376 Tdr. Hartkorn; dertil hørte Krenkerup og Rosenlund Hovedgaard med Møller og jus patronatus til Rådsted Kirke, i Alt 90 Tdr. Hartkorn, samt Skov til 1000 Sviins Olden eller 41½ Tdr. Hartkorn Skovskylv. Jørgen Rosenkrands døde allerede 1660 i Venedig, og, da Moderen var død Aaret iforveien, tilfaldt hans Gods de tre Søstre eller deres Børn; disse vare: Lisbeth Rosenkrands, gift med Oberst Srand's Kangau til Estvadgaard, Mette Rosenkrands, gift med Geheimeraad Erik Rosenkrands til Rosenholm, og Birgitte Rosenkrands, gift med den rige Geheimeraad Christen Skeel til Sofstrup. Da Fru Lisbeth Rosenkrands allerede var død 1657, tilfaldt hendes

Andeel hendes fire Sønner, af hvilke de to, Johan og Jørgen Kangau, begge bleve Generallieutenanter og bekjendte Feltherrer; 1683 folgte den Tredie af dem, Jørgen Kangau til Krenkerup, Major til Hest over Livgarden, sin Andeel i Krenkerup og Rosenlund til Fætteren Jørgen Christensen Skeel, som uden Tvivl ogsaa har udløst alle de Øvrige og saaledes alene eiede hele Krenkerup og Rosenlund.

Jørgen Skeel til Sofstrup, Gammel-Estrup, Ulstrup, Skjervad, Orbe-gaard, Skjern, Himmestrup, Biskum og Østergaard i Jylland, Krenkerup og Rosenlund paa Lolland, var sin Tids rigeste Godseier ligesom han vilde have været det i vor Tid, isald han endnu havde levet, thi hans Godser udgjorde ikke mindre end 6394 Tdr. Hartkorn af alle Slags eller to complete Grevskaber, eet Baroni og endda et lille Stamhuus paa henved 400 Tdr. Hartkorn, efter vor nuværende Maade at regne paa; heraf udgjorde Krenkerup 151 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdk. 2 Alb. frit Ager og Engs, 25 Tdr. 2 Skpr. Skovskyls Hartkorn, Rosenlund 51 Tdr. 3 Skpr. 1 Fdk. 2 Alb. frit Ager og Engs, 6 Tdr. 5 Skpr. 2 Fdk. 1 Alb. Skovskyls Hartkorn; Bøndergodset var 775 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdk. 2½ Alb. Ager og Engs, 12 Tdr. 1 Skpr. 3 Fdk. ½ Alb. Skovskyls Hartkorn, eller ialt — foruden Tiender — 1022 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk. Hartkorn. Disse store Besiddelser var Jørgen Skeel dog, som det synes, meget uwillig til at oprette til Lehn eller Stamhuus, da han hørte til hiint stolte gamle Aristocrati, der ikke vilde indlade sig med den nye Regjering og foragtede den nye Adel, hvis Oprettelse især fandt Sted for at svække det, hvilken Foragt saa meget lettere kunde finde Indgang som der iblandt de første Grever og Baroner fandtes en stor Mængde Fremmede, Absolutismens Tjenere, medens kun faare faa rige Slægter af gammel dansk Adel indløbe sig derpaa; uden al Tvivl sigtede ogsaa til den gamle danske Adels Fortrængen af Fremmede og Uadelige det Frescomaleri, som tidligere fandtes i et Lusthuus i Haven, men nu er borte; det forestillede Harernes Triumph over Hundene og man saae Harer ride paa Hunde, skyde, jage Hunde, tillave Mad af Hunde, opvartes ved Bordet af Hunde, kort sagt: Harerne havde aldeles faaet Bugt med Hundene; to Harer sad paa en Triumfovogn, herligen smykket, og bleve trukne af Hunde, hvilket synes at have sigtet til meget høie Personer.

Jørgen Skeel døde 1697, 41 Aar gammel, og hans Frue, Benedicte Margrethe Brockdorf af Huset Bothkamp i Holsteen, oprettede endnu samme Aar af Gammel-Estrup et Stamhuus for sin eneste Søn, Christian Skeel, der ved Skiftet erholdt alle de jydsk Godser, hvorimod Krenkerup og Rosenlund tilfaldt hende. Hun ægtede i Aaret 1700 Christian Ditlev Reventlov Greve

HARDENBERG

forhen Krenkerup, paa Lolland.

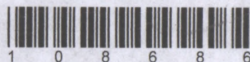
til Christiansborg — nu Christianshavn — og Reventlov-Sandberg, Friherre til Brahetrolleborg, Herre til Kollerup og Bruusgaard samt Stamhusene Krenkerup og Frisenbold, Generalmajor, Overkammerherre og Overjægermester, Geheimeraad, Ridder af Elefanten, en Broder til Dronning Anna Sophie, men meest bekendt af sit uheldige Felttog i Skaane; han oprettede 1731 Stamhuset Krenkerup af Krenkerup, Rosenlund og Nørregaard, ialt 1065 Tdr. Hartkorn Ager og Eng, Skov og Møllestyld, samt 1736 Stamhuset Frisenbold i Jylland af Frisenbold, Kalls og Løgstrup, ialt 1803 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdk. 1 Alb. Hartkorn med Tiender. Han døde 1738; hans Søn, Grev Conrad Ditlev Reventlov til Reventlov-Sandberg, Friherre til Brahetrolleborg, Herre til Lølløse og Sehested, Stamherre til Krenkerup og Frisenbold, Kammerherre, Stiftamtmand og hvid Ridder, 1750; hans eneste Søn var Kammerherre, Grev Christian Ditlev til Reventlov-Sandberg, Friherre til Brahetrolleborg, Stamherre til Krenkerup og Frisenbold, i hvis Besiddelsestid Kong Frederik den Femte besøgte Gaarden i Aaret 1751; Greven døde 1759, blot efterladende sig een Datter, Comtesse Juliane Frederikke Christiane Reventlov, som 1774 blev gift med Carl August Hardenberg, der samme Aar antog Navnet Hardenberg-Reventlov; han blev preussisk Storcantøler og første Minister og nyder en europæisk Navnkundighed for den vigtige Rolle, han spillede under og efter Frihedskampen. Hans Gemalinde døde 1793, hvorved Stamhusene Krenkerup og Frisenbold tilfaldt Sønnen, Christian August Hardenberg-Reventlov, der fik Tilladelse til at sælge det Sidste for 500,000 Rd., for hvilke Godserne Nielstrup, Sæbyholm og Christiansdal paa Lolland bleve indkjøbte og det Hele i Aaret 1815 oprettet til et Grevskab under Navn af Hardenberg-Reventlov;

Greven blev dansk Geheimeraad og Kammerherre, Storkors af Dannebrog, den røde Orn og Guelscordenen, Johannitteridder og Dannebrogsmænd og efter Faderens Død i Aaret 1822 Standesherre af Neu Hardenberg, men frasagde sig Fyrstetitelen; desuden eiede han Clausdorf, Løhrstorf, Satjewitz, Grosfenbrode og Schrevenborn, meest i Holsteen. Han døde i Aaret 1840, hvorefter hans eneste Datter, Ida Augusta, Enke efter Kammerherre og Oberst Grev Harald Holt, arvede Grevskabet Hardenberg-Reventlov tilligemed de holsteenske Godser, hvilke sidste dog strax bleve solgte. Hun ægtede 1841 Christian Ludvig Johan Adolph Doemund Gersdorf, der Aaret efter blev ophøiet i Grevestanden under Navn af Grev Gersdorf-Hardenberg, men allerede døde den 29de Decbr. 1846.

Grevskabet bestaaer nu af Hovedgaardene: Hardenberg, Idalund — en Parcel af samme, — Rosenlund, Nørregaard, Nielstrup, Sæbyholm og Christiansdal; det er saavel i Henseende til Administrationen som Virkeretten deelt i to Districter, det vestlige, hvortil hører Sæbyholm og Christiansdal, begge ved Naksø, og det østlige med alle de øvrige; det har Kaldsret til Rådsted, Vindeby, Utterslev, Herredskirke og Lille Løitofte, samt $\frac{1}{2}$ til Baabensked og Engestofte. Hartkornet udgjør 490 Tdr. 1 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. frit Ager og Engs, 28 Tdr. 7 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Skovstylds Hartkorn; Tienderne ere matriculerede for 427 Tdr. 2 Skpr. af 3501 Tdr. 3 Skpr. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. tiendeydende Hartkorn; Bøndergodset udgjør 1687 Tdr. 1 Skp. Ager og Engs, 19 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Skov og Møllestylds Hartkorn, hvilket gjør 2653 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn af alle Slags.

DIS-Danmark

1 0 8 6 8 6